

HANNOVER - HET KLEINSTE HUIS

HANNOVER - RAADHUIS-PASSAGE

avondlicht begint te leven in het centrum van de huizen-verwarring, hoe in wijde bogen hier, in lange snoeren ginds de aangestoken lantarens het reeds vervaagde en verdoezelde stratencomplex weer ophalen uit de grauw geworden groote stad beneden je, dan voel je je toch wel heel nietig daar hoog op den raadhuisstoren bij de stralende avondlamp van Hannovers koepel!

Wanneer van Berlijn en Osnabrück, Bremen en Hamburg, Hildesheim en Minden al treinen Hannover naderen, je de slierten verlichte wagentjes ziet voortglijden door de avondduistere vlakten; als je even nadenkt en je voorstelt hoe van alle kanten menschen naar de groote stad getrokken worden, menschen die je straks zult ontmoeten in de nauwe lichtspelen beneden je, wegljnend tot ver in de donkerte, dan bekommer je je niet meer om namen van huizen en paleizen, om straten en pleinen, maar je gaat Hannover zien als één geheel, — als één groot wondermechanisme — neen als een levend organisme dat onder hevig aanstemmingen, 's avonds een geheel andere physiognomie heeft dan 's morgens, en in den morgen weer anders dan in den namiddag . . . dan begrijpt men hoe het menschenleven weerspiegeld wordt door zijn omgeving.

Niets is meer verlokkelijk, dan Hannover bij avond, als 't elegante Hannover er op Theater en Georgplätze wandelt om te zien en gezien te worden, 't er een va et vient is van elegante-Fräulein, flaneurs, studenten, officieren . . . van al die levensluchte verschijningen, die toch steeds een wondere charme geven aan het kleurige avondleven van een elegante stad.

Ga eens tegen acht uur het heitere leven bij Kröpcke opnemen en ge zult er met het koor uit de groote revue „Es tut sich was" bij vrienden en bekenden van zeggen:

„Dein Hannover woll'n wir endlich sehn,
Ja dieses Bummelparadies
So kommt, so kommt, sommt,
so kommt!

Zóó heb ik nu met Herr Krone weer in Hannover gewandeld, even als in Februari j. l. en wéér waardeerde ik dat toeven daar meer dan in Berlijn „Onder de Linden" of in Dusseldorf op de Königsallee, en toen ik 's avonds naar de Hannoversche revue van Henri Bender en Louis

Taufstein ging, toen stemde ik met allen aanwezigen lustig in toen het koor der revolutionair gezinde goden en godinnen tot Jupiter met overtuiging zong na Bachus verklaring:
Du stadt wo weisz-rot stolz die Fahne weht
Du stadt wo Ernst August am Bahnhof steht,
Du stadt wo die Freundschaft und Treue sprieszt,
Und wo in die seine die Ihme flieszt . . .

de zoo ware woorden:

„Du Stadt, wo man bummelt mit frohem Mut.
„Du Stadt, heiszt Hannover . . . der stadt sind wir gut."

De Hannoveraan houdt van uitgaan, van veel uitgaan en de muziekoafé's hebben daar een rijk bestaan, de plaatsen, waar het zich met „Vornehme Welt" betitelende Hannover vermaak zoekt, worden steeds veelvuldiger; muziek is er overal tot twee uur 's nachts, waarna in „Moulin Rouge" en „Palais de Danse," het vermaak voortgezet kan worden tot Donat Gebert in zijn beroemd lokaal de sterkende kippensoep in den vroegen morgen als goede gave den Hannoverschen nachtzwierders voorzet, en ze met het traditioneele „Lütje Lager," „im Bette huppen."

Lüttje Lager leerde ik kennen, in Herrnhausen, waarheen me mijn Hannoversche vriend otto Wienszeck gelokt had. Daar was 't feest in het Parkhaus! Daar waren slingers van groen, opgehangen met schilden en portretten van het vorstelijke huis, daar speelden twee orkesten en one en two stepten de paartjes er lustig op los. Daar was 't geanimeerd en ofschoon een vluchtigen blik mij deed opmerken, dat een Hollandsche mama het er wel wat „mêlée" zou gevonden hebben, zoo bleken mij de Duitsche „ouwelui" een andere meening te zijn toegedaan, althans langs de geheele muurvlakte was de traditioneele tafeltjes en muurbloemen versiering van pa's en ma's, die een oogje in het zeil hielden bij de dansevoluties der Gretchens en Kätchens.

Een gekreukelde lampion opgeborgen bij mijn reissouvenirs is nog getuige van de leutige joligheid daar genoten op 't echt Deutsche Woensdagavondfeest, een Hannoveraansche joligheid, die ook weerklank vond in de elitekringen zooals ik den volgenden dag bemerkte bij een door mij medegevierd feest in het oude Tivoli, waar in de zeventiger jaren bij de militaire concerten de dames hun breikous mee moeten genomen hebben, doch waar het bij mijn toeven een elegante soirée gaf, waaraan smoking, frac, baltoilet en strandcostume het cachet gaven, aan een ydillisch strand- en tuinfeest ten bate van, als ik mij goed herinner een oudstrijders vereeniging. Op dat feest verscheen ook de Oberstadtdirektor Tramm, de energieke burgemeester, wien Hannover zoo heel veel te danken heeft, die met ijzeren wilskracht en breeden toekomstblik Hannover als Deutsche Groszstadt wil brengen aan den spits harer zustersteden! Dien morgen had ik juist een zeer vluchtig bezoek mogen brengen aan het particulier vertrek van Hannovers burger-vader in het nieuwe raadhuis.

Dank zij Herr Krones machtigen invloed, versterkt door de vaak wonderlijke werking van het slijk der aarde, scheen een der stramme suppoosten het toch met de natuurlijk caoutchouc-eigenschappen bezittende strenge consignes in overeenstemming te brengen ons een blik te gunnen in

den erkerkamer met de fraaie gepolijste Makassar ebbenhouten wandversiering en de eveneens met rijke noten-boomhouten paneelen betimmerde kamer van den stadsyndicus.

Het monumentale raadhuis, dat gelegen aan den Friedrichswal oprijst te midden van struiken en boomen en met een breed bordes achter uitloopt in het door Tripp aangelegde fraaie Maschpark is een uitstekend voorbeeld hoe men begrepen heeft een stadhuis te moeten plaatsen in een omgeving, welke de vorstelijke grootscheit tot het volste recht laat komen. Rustende op 6026 beuken heipalen, die ieder een gelijkmatige belasting torsen van 2.50 K. G. per M., verheft zich op een voetstuk van zwart basaltlava, de façade van geelgrijzen zandsteen, hoofdzakelijk afkomstig uit de groeven van Osterwald en Süntel.

Waar wij nu met het Rotterdamsche stadhuisvraagstuk ook zulk een monumentale Raadhuisbouw in de wording zullen kunnen volgen, daar ware het gewenscht dat eens in een Hollandsch Tijdschrift een zeer uitvoerige, rijk met foto's, teekeningen, doorsneden en plattegronden verlucht artikel gewijd werd aan het stadhuis te Hannover, omdat ook daar veel gebeurd is, wat bij een herhaling niet meer voorkomen zou.

Zoo moeten er in de kelders heel wat beelden, ja zelfs een heele fontein opgeborgen liggen — zóó is er veel in den loop der jaren veranderd omdat de geest des tijds het nieuwe denken in de Deutsche architectuur gebracht heeft en men het resultaat van dat nieuwe pogen wilde vastleggen in het gedenkteken voor Hannovers edele burgerschap.

Het hierbij in beeld gebrachte front laat zien hoe de buiten architectuur met haar talrijke torentjes, dakvensters, enz., de Deutsche Renaissance nadert, terwijl de foto tevens ons doet kennis maken met de op twee slanke zuilen staande schutsgodinnen Germania en Hannovera. Boven de voorhal staat in den geveltop van de „Laube" die aan geen enkel Duitsch Raadhuis ontbreken mag het oude stads-wapen, door twee wildemannen als tenanthouders geflankeerd. Boven de vensters van de eerste verdieping vindt men een rijk gebeeldhouwde fries, die scènes voorstelt uit de Hannoversche geschiedenis. Men ziet er bijv. de sculpturale uitbeelding van de verwoesting van den burcht Lauenrode in 1391, en den intocht van koning Ernst August, waar hij den burgemeester Rumann destedelijke sleutels overhandigde op 29 Juni 1837, terwijl de beide ronde torens, die den middenbouw flankeren voorstellingen bevatten van jacht en visscherij; oorlog en rechtsleven, handel, schutterswezen en gezelligheid.

Links en rechts ziet men verder aan de frontfaçade den voor de stedelijke heraldiek zeer merkwaardigen leeuw en het beroemde symbolieke Saksenros.

Naast de 's nachts electrisch verlichte klok waken twee met bazuinen voorziene knapenfiguren „Morgen" en „Avond." Het geheel wordt bekroond door het met stralen omgeven hoofd van Chronos, den legendarischen tijdgod. Dit alles geeft de afbeelding zeer fraai weer. Ook ziet men hoe gunstig de ligging is in het maschpark, al zullen moderne tuinarchitecten de bemerking maken, dat de overgang van dit grootsche gebouw tot het landschap te plotseling